

MIHAI MANEA

STATE UITATE SAU DISPĂRUTE ÎN ISTORIE

CORINT
BOOKS

MIHAI MANEA

STATE UITATE
SAU DISPĂRUTE
ÎN ISTORIE

Introducere

sau

Cum dispar statele

Prezentul este, cu siguranță, o epocă a tulburărilor, căci lumea este în schimbare profundă pe mai toate planurile. După o perioadă de pandemie în care lumea și-a numărat morții și aproape a ajuns la o stare de colaps la nivel economic, războiul răvășește deja de mai mult de trei ani Europa Răsăriteană. Ca atare, de la războiul Rusiei împotriva Ucrainei și modificarea geostrategică fundamentală – apropierea dintre Rusia și SUA –, la reactivarea conflictului din Orientul Mijlociu între Israel și Hamas, la schimbările climatice importante și afirmarea Inteligenței Artificiale (AI), la tarifele comerciale impuse de Donald Trump, cu efecte devastatoare în plan economic global, la intrarea în declin a liberalismului și afirmarea populismelor și a extremei drepte, omenirea, confruntată cu o acumulare de provocări, se străduiește să facă față crizelor de tot felul, care sunt întrevăzute fie ca un progres, fie ca un semn al sfârșitului umanității. Aflată în stare paradoxală, aproape un veritabil interregnum, lumea este martora unei tranziții de la lumea veche la cea nouă, care se străduiește să apară pe scena istoriei.

Istoria se ocupă constant în analiza sa deopotrivă cu continuitățile și rupturile. Suntem deseori fascinați de multitudinea de state care se întind pe harta lumii. Ajunge doar să privim îndelung un glob pământesc, și sigur ne vom minuna. Prin *Convenția de la Montevideo* din 1933 s-au prevăzut trei criterii ce definesc un stat, și anume: un teritoriu determinat, o populație sedentară permanentă, o autoritate de stat ce exercită suveranitatea asupra teritoriului. Se adaugă recunoașterea internațională a statului, adică ceea ce îi poate permite să intre în legături în primul rând diplomatice cu statele lumii.

Unii sunt de părere că harta politică a lumii este pentru mulți ani greu de schimbat, imuabilă, statică, chiar bătută în cuie. În realitate, este în permanentă transformare – dovadă, anii 1848, 1805–1814/1815, 1918–1919, 1945, 1989–1990, 2020, 2024–2025, iar granițele statelor se modifică des, nu întotdeauna drept rezultat al activității diplomatice, ci și din cauza împrejurărilor de moment sau de durată, conflictelor militare, politicii sau banilor etc. În decursul istoriei, au fost publicate legi, s-au purtat războaie, s-au sacrificat vieți omenești – și acestea nu au fost puține – astfel că au apărut state noi, unele desființate după doar câțiva ani sau secole, atunci când circumstanțele s-au schimbat din nou.

Istoricul britanic Norman Davies, autorul unei lucrări devenite un veritabil reper în bibliografia temei, a schițat un parcurs tipologic al statelor dispărute¹. Statistic vorbind, luând în considerare deopotrivă istoria și geografia, doar

¹ Norman Davies, *Vanished Kingdoms, The History of Half-Forgotten Europe*, Penguin Books, Londra, 2011, p. 729. De notat bibliografia generală a problemei în *Ibidem*, pp. 740–789.

Europa cuprinde în prezent 50 de state suverane și șase cu recunoaștere limitată. De-a lungul secolelor, unele state au dispărut și abia mai sunt pomenite prin lucrările de specialitate sau în povestirile populare – vorbim despre regate sau federații statale efemere, înlocuite cu altele noi sau care și-au schimbat denumirea sau forma de guvernământ, drept rezultat al evoluției istorice – ce promovează fapte și povestiri eroice și care marchează indubitabil structura și firul intern al istoriei.

Aristotel era de părere că formațiunile statale, precum alte forme de viață naturală, au un parcurs ciclic reprezentat de triada formare-dezvoltare-prăbușire¹. Căderea Babilonului, în 539 î.H., a fost întrevăzută timp de mulți ani drept un semn al sfârșitului lumii și al instaurării Noului Ierusalim pe Pământ². Teologii și scriitorii creștini au invocat în acest sens și cauze legate de providența divină. Astfel, Sf. Augustin, episcop de Hippona, în lucrarea sa *Cetatea lui Dumnezeu* ajunge la concluzia că în acest cadru se manifesta confruntarea dintre lumea oamenilor (*Civitas Hominis*) și lumea spiritului (*Civitas Dei*). Către finalul secolului al XIX-lea și debutul secolului al XX-lea, anarhiștii și mai târziu chiar V. I. Lenin, în *Statul și Revoluția*, au propovăduit distrugerea statului burghez ca un preludiu al instaurării dictaturii proletariatului.

Vechile civilizații, de mult înghițite de trecerea vremii, au mereu ceva romantic și pitoresc, chiar dacă vorbim despre state ale căror nume nu prea mai spun multe în prezent, ca de exemplu: Aragon, Regatul celor Două Sicilii, Regatul Etruriei,

¹ *Idem.*

² *Ibidem*, p. 730.

Electoratul de Mainz, Marele Ducat al Lituaniei, Republica California sau Republica Texas etc.

În mod evident, lista formațiunilor statale dispărute sau uitate care este prezentată în paginile lucrării de față nu este exhaustivă, deoarece le cuprinde doar pe cele mai notabile, din varii motive – primordial, sursele de informare, dar și rolul jucat în istorie etc. Multe dintre aceste state au jucat un rol de seamă pe scena istoriei – de exemplu, regatele latine din Orient de la debutul Evului Mediu, Sfântul Imperiu Romano-German, republicile „surori” ale Franței revoluționare, Statele Pontificale, principatele italiene, unele state din Africa, America Latină și Extremul Orient, sau Uniunea Sovietică, în epoca contemporană. Acestea și nu doar ele nu mai ființează demult în forma lor inițială sau chiar sunt dispărute, dar încă inspiră, fascinează, atrag interesul specialiștilor și al publicului larg. Poveștile din jurul lor continuă să incite, fie că este vorba despre lecții de prudență sau de ambiție, de unitate sau de divizare.

Pe măsură ce explorăm trecutul unor astfel de țări, de la imperii care au dominat continente întregi la națiuni efemere, este esențial să înțelegem cum au contribuit acestea la formarea lumii actuale. Prăbușirea lor, fie că a fost cauzată de războaie, revoluții, fie de procese de unificare sau alte fenomene sau forțe geopolitice, ne oferă o perspectivă cu totul unică asupra dinamicii puterii și a identității naționale. Într-un fel, fiecare dintre aceste state dispărute sau uitate ne oferă o poveste unică despre aspirații, realizări și, în cele din urmă, despre schimbările inevitabile aduse de roata istoriei.

Lectura lucrărilor consacrate ale lui George R.R. Martin, J.R.R. Tolkien și C.S. Lewis¹ provoacă mereu interesul cititorilor pentru state absolut imaginare, al căror trecut le este transmis. Un cunoscut autor al problemei, Gideon Defoe, împarte statele din istorie în mai multe categorii, ca de exemplu: „marionete”, „minciuni și regate pierdute” și „greșeli” (în funcție de circumstanțele lor)².

Alte formațiuni includ statutul „extrateritorial”, precum cel acordat în 1943 maternității Spitalului Civic Ottawa din Canada, astfel încât prințesa Juliana a Olandei, aflată în exil, să poată naște, iar fiica să nu fie înscrisă ca născută pe un teritoriu străin. Într-o perioadă în care expansiunea și exploatarea imperiilor coloniale era la apogeu, atrocitățile comise în numele lui Leopold al II-lea, rege al Belgiei (1835–1909), i-au indignat pe vecinii europeni ai Belgiei, forțându-i propriul parlament jenat să ia Statul Independent Congo din mâinile sale. La fel s-a întâmplat și cu un microstat efemer, aproape necunoscut astăzi, și anume neutrul Moresnet.

Scopul acestei lucrări, a cărei temă pare ciudată și care are rolul, în principal, de îndreptar geo-istoric, material de referință etc., este să rememoreze pentru iubitorii istoriei existența statelor care au modelat cursul istoriei în moduri

¹ Cf. „George R. R. Martin”, 11 septembrie 2025, în *Wikipedia*, https://en.wikipedia.org/wiki/George_R._R._Martin; Robert Lazu, Mihaela Cernăuți-Gorodețchi, Györfi-Deák György, (coordonatori), *Enciclopedia lumii lui J. R. R. Tolkien*, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2007; John Beversluis, *C. S. Lewis and the Search for Rational Religion*, Eerdmans, Grand Rapids, 1985; C. S. Lewis, *The Abolition of Man*, Adhyaya Book's House LLP, Delhi, 2022.

² Vezi și Gideon Defoe, *An Atlas of Extinct Countries*, 4th Estate, Londra, 2020, pp. 1–4.

unice, dar care, ulterior, au dispărut sau au fost uitate – desigur, o selecție deloc exhaustivă – și, implicit, să ofere și o altă perspectivă asupra istoriei universale. De menționat este și faptul că autorul a acordat interes exclusiv istoriei universale, mult mai puțin cunoscută publicului românesc, și deloc istoriei României, mult mai bine cunoscută cititorului autohton.

De asemenea, autorul dorește să își exprime mulțumirile și gratitudinea față de doamna Luiza Penescu.

Dacă rândurile acestei lucrări vor plăcea și vor stârni interes, înseamnă că cititorul va putea cunoaște trecutul și din altă perspectivă decât cea clasică. Iar autorul ar primi o recunoștință a muncii depuse, pe care sigur că o merită doar în foarte mică măsură.

Autorul

A.

ABBASID (Califatul)

În istoria arabilor, califatul Abbasid, care a durat de-a lungul domniei a 37 de califi, reprezintă o etapă importantă sau, după cum afirmă unii specialiști, „epoca de aur a Islamului” (750–1258), mai precis o înflorire a imperiului islamic pe toate planurile. Din punct de vedere cronologic, i-a succedat califatului Omeiad de la Damasc (661–750).

Conform tradiției, dinastia Abbasizilor a început cu califii descendenți din familia lui Abbas, unchiul profetului Muhammad, mai precis din clanul Hașemiților quraișiți din Mecca. Instituțiile statului au folosit numai limba arabă, care a devenit astfel limba oficială și limba de cultură a popoarelor musulmane.

Centrul de putere și de administrație s-a mutat la Bagdad sau *Madinat al-Salam* („Orașul Păcii”), în câmpia Mesopotamiei, la o răscruce de artere caravanier, ale cărui baze au fost puse de Al-Manșūr, al doilea calif Abbasid (754–775). Concomitent, Abbasizii și-au îndreptat atenția către Răsărit, Persia, India, chiar și Asia, fără să piardă însă din vedere teritoriile de la Marea Mediterană. Al-Manșūr a introdus funcția

de vizir în cadrul administrației sale, în care a numit un persan ce îi va deveni mai târziu consilier.

După stabilizarea situației interne, Abbasizii au reluat incursiunile militare împotriva bizantinilor, începute încă din perioada dinastiei Omeiade. În perioada de maximă expansiune, califatul Abbasid a cuprins teritoriile de azi ale Irakului, Siriei, Libanului, Israelului, Iordaniei, Iranului, Armeniei, Azerbaidjanului, Turkmeniei, Uzbekistanului, cea mai mare parte a Pakistanului și a Afganistanului, teritoriile Arabiei Saudite, Egiptului, Yemenului, Tunisiei, o mare parte a Libiei și o parte a Algeriei.

Bagdadul a devenit și capitala culturii islamice, găzduind iluștri reprezentanți ai științelor, ai artelor și ai literaturii, ca lifii manifestându-se ca mari mecena și încurajând deschiderile culturale ale epocii. Din dinastia Abbasizilor a făcut parte și Harun al-Rașid, calif (786–809), personajul din *O mie și una de nopți*. Cultura dominantă a fost cea arabă, care a asimilat tradițiile persană și greacă și a încurajat dezvoltarea prozei și poeziei arabe.

Referințe

André Clot, *Civilizația arabă în vremea celor 1001 de nopți*, Ed. Meridiane, București, 1989; Philip Hitti, *Istoria arabilor*, Editura ALL, București, 2008; André Miquel, *L'Islam et sa Civilisation, VIIème – XXème siècle*, Armand Colin, Paris, 1970; J. J. Saunders, *A History of Medieval Islam*, Taylor & Francis Group, Londra, 2002.

ABISINIA (ETIOPIA)

Abisinia (*Al-Habash*) desemnează din punct de vedere geografic o regiune din Cornul Africii. S-a aflat, foarte probabil,

în nordul actualului stat Etiopia, la răsărit de Sudan și de Eritreea, fiind asociată cu Imperiul etiopian. Locuitorii săi, *habasha* sau *abisinieni*, au fost pentru prima dată menționați în secolul I d.H., în jurnalul unui călător grec, intitulat *Periplul de la Marea Eritreei*, ca fiind negustori iscusiți. Sunt istorici care consideră Abisinia drept succesoarea Regatului din Aksum din secolul IV î.H., unul dintre cele mai vechi state din lume.

Abisinia a fost a doua țară a lumii care a adoptat religia creștină, foarte probabil între 320–330 d.H. În perioada sa de maximă înflorire a cuprins teritoriile actuale ale Etiopiei, Eritreei, Djibouti-ului, precum și nordul Somaliei, sudul Egiptului, estul Sudanului și chiar vestul Yemenului și sud-vestul Arabiei Saudite. Durata sa a fost de șapte secole, între 1270 și 1974, adică de la răsturnarea dinastiei Zagüe și până la abolirea monarhiei și uciderea lui Haile Selassie, împărat (1930–1935; 1941–1974).

Din această zonă au fost trimiși, la finele secolului al XV-lea, emisari la curțile europene. Izvoarele vremii au consemnat că emisarii au fost primiți și tratați cu respect, aceasta deoarece, mai ales în acea perioadă, Etiopia era un teritoriu creștin, având numeroase biserici și mănăstiri. Tot aici s-a descoperit cafeaua, s-a născut mișcarea Rastafari, ai cărei adepți îl venerază pe Selassie ca pe Iisus reîntors pe pământ și îl supranumesc Leul din Iudeea, iar potrivit legendei, într-un lăcaș religios etiopian s-ar afla păstrat Chivotul Legământului menționat în Biblie.

În 1402, de exemplu, la Veneția, este documentată prezența unui diplomat etiopian care a dus cadou patru leoparzi. Michele Steno, dogele Veneției (1400–1413), și Bonifaciu al IX-lea, papă (1389–1404), i-au întâmpinat cu respect

pe emisarii din Etiopia, iar în Aragon, cu ocazia unei procesiuni festive, etiopienii au fost plasați în spatele lui Ferdinand I, rege (1479–1516), ca oaspeți de onoare.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, atunci când a debutat procesul de împărțire a Africii în colonii și teritorii supuse de către puterile Europei, Abisinia, alături de Liberia, au fost singurele două țări independente.

Italianii au fost primii care au încercat să cucerească Abisinia. Confuzia ce a succedat morții lui Yohannes al IV-lea, împărat abisinian (1871–1889), le-a permis italienilor să ocupe platoul montan de-a lungul coastei Eritreei.

Dar când au încercat să pătrundă în Abisinia, trupele italiene au fost înfrânte la Adwa (1 martie 1896) de trupele lui Menelik al II-lea, împărat (1889–1913). Tratatul italo-abisinian de la Addis Abeba (26 octombrie 1896) a recunoscut independența Abisiniei. Aceasta din urmă a devenit, în 1923, membră a Societății Națiunilor.

La începutul secolului al XX-lea, Abisinia a fost împărțită în două state – Eritreea și Etiopia. Când, la 2 octombrie 1935, Italia lui Mussolini a invadat Etiopia, Haile Selassie, *negusul* (suveranul) țării, și-a asumat conducerea rezistenței împotriva invaziei străine. La 2 mai 1936, în fața superiorității militare a Italiei – aviație, gaze toxice –, Etiopia a capitulat, iar *negusul* a fost forțat să plece în exil.

După ce Italia s-a alăturat Germaniei naziste în războiul din Europa (iunie 1940), Marea Britanie l-a recunoscut pe Haile Selassie drept aliat cu drepturi depline, acesta plecând la Khartoum, capitala Sudanului, pentru a conduce armata instruită de britanici. La 5 mai 1941, după o ofensivă de cinci

Cuprins

Notă	9
Introducere <i>sau</i> Cum dispar statele	11
Statele în ordine alfabetică	
A.....	17
B.....	50
C.....	75
D.....	97
E.....	104
F.....	108
G.....	116
H.....	132
I.....	138
K.....	143
L.....	146
M.....	151
N.....	156
O.....	159
P.....	166
R.....	172
S.....	178
T.....	202
Ț.....	212
V.....	216
W.....	225
Y.....	230
Z.....	232
Bibliografie selectivă	235

Nimic nu a fost, nu este și nu va fi imuabil pe harta politică a lumii. Statele se afirmă, se prăbușesc și se refac în oglinda timpului și a evenimentelor istorice – războaie, revoluții, tratate internaționale. Într-o lume în continuă schimbare, unele state au dispărut ori s-au transformat, dar au lăsat ca moștenire mândrie, glorie, realizări, capodopere, conflicte.

Au existat state, precum Republica Democrată Germană, Moresnet, Republica California, Aden, Florența, Cele două Sicilii, Imperiul Latin de la Răsărit, Imperiul Aztecilor, Veneția, Republica de la Salo, Siam – și lista poate continua –, care au marcat profund lumea, prin rolul jucat pe scena mondială și prin conflictele și schimbările dramatice provocate.

Autorul volumului de față se oprește asupra unor astfel de state uitate sau dispărute, care pot și astăzi să inspire și să ofere lecții de prudență, de unitate sau de divizare, modele de evoluție. Cititorul este invitat într-o călătorie în urma căreia va afla cum au contribuit aceste state la modelarea prezentului.

O lectură aparte, o invitație la reflecție asupra trecutului mai puțin cunoscut al omenirii!

MIHAI MANEA

este doctor în studii europene și în istoria relațiilor internaționale, cu preocupări în domeniul istoriei universale, a istoriei SUA și Marii Britanii, a predării Holocaustului și a metodicii predării istoriei. Este președintele Asociației Profesorilor de Istorie din România (APIR - Clio), inspector școlar Istorie (București), membru corespondent al World Historical Association (SUA) și Historical Association (UK), expert al Consiliului Europei.